

szabadabb a 9. vsz. tolmácsolása. Megvan a *Zeng. mennyei kar* 1696-iki kiadásában is (7. l.), hasonlóképp az 1703-iki löcsei, 1704-iki u. o., 1730-iki frankfurti, 1743-iki u. o. (helyesen győri) és 1747-iki augustai kiadásában s a későbbi kiadásokban. (Az 1680-as kolozsvári *Énekesben* s Gönczy György sokszor megjelent énekeskönyvének XVII. századi kiadásában nem szerepel.)

HARSÁNYI ISTVÁN.

EGY CSOKONAI-VERS KÉT DALLAMA.

Csokonai úgy él a köztudatban, mint dalszerző, dalok szövegírója — holott a verseire szerzett egykorú dallamok közül ma alig énekelnek egykettőt, s a *Földiekkel játszó égi tünemény* és az *Ó Tihanyrak riadó leánya* kezdetűeken kívül kevesen tudnának még akár csak egyet is felemlíteni. De bármily népszerűek voltak is ezek szerzőjük korában s azóta is egy évszázadon át, nem tarthatnók valószínűnek, hogy két dal szerezte volna meg költőnknek a népszerű szövegíró hírét. Nem is így áll a dolog. A múlt század első évtizedeiben csakugyan nagyon népszerűek voltak a Csokonai-dalok. A nyomtatásban megjelenteken kívül kéziratossal gyűjteményekben minduntalan rábukkan az ember a dallamok alatt Csokonai szövegeire. A Tóth István-féle, 1832-ből származó *Áriák és dalok* gyűjteményében¹ körülbelül ötven Csokonai-dal található. A szerző neve egy-két kivétellel nincs kiírva, s mivel a versek a kevésbé ismertek közé tartoznak, nem csoda, hogy eddig senki sem vett róluk tudomást. Hogy szájhagyomány útján sem maradtak fenn e dallamok, azt azzal magyarázhatjuk, hogy közülük a legjobbak is az egykorú dallamtermés átlagos nivelóján mozognak s átveszik a divatos sablonokat, melyek az ízlések változásával a leghamarabb merülnek feledésbe. Más részük pedig kezdetleges voltánál fogva már az időben sem örvendhetett nagyobb elterjedtségnek.

E száz év előtti dalirodalomból ma főképp azok a dallamok érdekelhetik a kutatót, melyeknek adatok bizonyítják szélesebbkörű elterjedtségét, vagy melyek jelentős vonással járulnak hozzá a korszak általános jellemzéséhez. Ilyen az a dal, melyről a következőkben kívánok szólni. A vers címe *Rózsím sírja felett*, mint dalszöveg, a *Forró sóhajtsók* kezdőszavak alatt ismeretes. Csokonai e versére a múlt század elején két dallamot is szereztek; sajnos, mindkettőnek szerzője ismeretlen. Az egyik legelőször Márton József bécsi Csokonai-kiadásának kóta-mellékleteként jelent meg 1813-ban. Megtalálható ezenkívül Tóth István említett kéziratossal gyűjteményében is. Bartalus István is ugyanezzel a dallammal közli Csokonai versét *Magyar Orpheusában*.

A másik dallam négy feljegyzésben maradt ránk, a sárospataki főiskola négy kéziratossal Melodiáriumában. Az 1762. számában (az 1837—53-as évek-ből), az 1766. sz.-ban (az 1840—50-es évekből), az 1881. sz.-ban (1846-ből)

¹ A M. T. Akadémia kéziratárában. (M. Ir. Régi s újabb írók 8.-r. 63.)

s végül az 1763. sz.-ban (1866-ból). De népszerűségében azóta sem vesztett: a sárospataki énekkar mai nap is éneklí.

A két dallam a következő:

1. A Márton-féle Csokonai kiadás dallama:

For - ró só-haj - tá-sok, lel-kem-nek El-szag-ga - tott da - rab - jai,
Itt leng-je - tek, hol ked - ve - sem-nek Nyugosznak ál - dott ham - va - i.

2. A sárospataki dallam:

For - - - ró só-haj - tá-sok, lel-kem-nek Elszaggotott da - rab - jai,
Ott leng - je - tek, hol ked-ve-sem-nek Nyugosznak áldott ham - vai.
Vagy száll-ja - tok fel a ma - gas - ba, hol ő van, s a több an - gya - lok
És en - gem e di - cső he-lye - ken Vár - ja - tok meg, mert meg-ha-lok.

Ez a vers és ennek a versnek két dallama sokkal többet jelent annál a pusztá ténynél, hogy egy szöveget kétszer zenésítették meg. Minden vers alkalmas arra, hogy más-más ritmusú dallamot illesszenek föléje. Ez a kettős-arcú, kétdallamú vers azonban egy egész kornak, a magyar műdalirodalom első korszakának egyik legsajátosabb problémáját rejti magában és érdemes közelebbi vizsgálatunkra.

Csokonai korában a magyar verstörténetnek egyik legfontosabb eseménye játszódott le, mely azóta száz éven át fokozódó mértékben érezteti s előreláthatólag fogja is éreztetni hatását. Ez az esemény forradalmi esemény volt, amennyiben a magyar versformák egyeduralmát döntötte meg. Költészetünkben ugyanis mindeztideig (elenyésző kevés kivétellel) nemzeti versformáink uralkodtak, melyek kizárólag hangsúlyos lüktetésű s a szótagot az ütemnek alárendelő sorokból alkották meg versszakokaikat. Ilyen versformákban írt Tinóditól és Balassitól Orczy Lőrincig minden magyar költő. Az első idegen ritmuselvet, mely rést ütött verselésünknek ezen az egységén, a latin költészetnek néhány szórványosan átplántált versformája honosította meg. De ezek a formák (főképp a disztíhon) nagy népszerűsége még akkor sem jutottak, midőn a XVIII. század végén Barótiék klasszikus triászta tudatosan törekedett meghonosításukra. Mindössze azt sikerült elérniök, hogy közönségük megszokta és megkedvelte idegenszerű prózódíajukat, ami nem

sok idő múltán különös módon érezte hatását. Alig simultak el ugyanis e mozgalom első hullámai, egy másik költői mozgalom keltette fel a közfigyelmet. Németes műveltségű költőink és ritmistáink, élükön Verseghyvel, az énekelt német dalok mintájára magyarul akartak szerkeszteni ily hullámzó-ritmusú, főképp jambusverseket, remélve, hogy ugyanazokat a dallamokat lehet majd rájuk énekelni.

A kísérlet azonban csak félig sikerült. A korábban meghonosodott klasszikus prozódia oly erősen gyökeret vert már a köztudatban, hogy Verseghyék a német jambusversek meghonosításakor sem tudták magukat kivonni hatása alól, s így történt, hogy átvételkor elsikkadt e jövevény versformáknak hangsúlyos lüktetése, mely egyik legfontosabb újsága volt a klasszikus formákkal szemben, s csupán a szótagok rövid-hosszú váltakozása maradt meg. Ez mindaddig rendben is lett volna, míg (a program értelmében) dallam alá nem kezdték illeszteni az új verseket. Ekkor azonban kiderült, hogy a hosszú-rövid, de egyúttal súlyos-súlytalan lüktetésű, német típusú jambusdallamok nem énekelhetők állandó zökkenések nélkül a csak hosszú-rövid lüktetésű magyar jambusversekre. A dallam súlyos tagja a versnek hangsúlyos szótagját kívánta támasztékul maga alá, — s ha nem kapta meg, felbillentette az egész sor ritmusát.

Itt volt a főprobléma. Az énekelhetőségük miatt átvett jambusversek nem voltak a német mintára énekelhetők. A magyar ritmusérvék viszont még versek is alig volt hajlandó elfogadni e nem a saját ritmuselve szerint lejtő verseket, annál kevésbé volt képes dalolni őket. Avagy melyik verstanilag műveletlen, naiv ritmusérvékű olvasó tarthatta versek e sorokat:

Forró sóhajtások, lelkemnek
Elszaggatott darabjai.

Új dallamot kellett tehát szereznii e jövevény versekre; eredeti dallamaik, melyek miatt meghonosították őket, nem voltak használhatók. Természetes, hogy ezt az új dallamot az határozta meg, minő ritmust vett észre a dalszerző a vers ütemezetlen soraiban, ez pedig attól függött, mily irányú volt a műveltsége.

Csokonai fentebbi versének két dallama rámutat a két fő típusra.

Az első dallam súlytalan kezdetével rögtön elárulja verstanilag művelt szerzőjét: nem voltak előtte ismeretlenek a német jambusdallamok. Kievezte a versben lappangó jambusritmust s mint német mintái, ő is ezt igyekezett átvinni a dallamba. Csodálatosképen az nem bántotta akkor senkinek a fülét, hogy így súlytalan szótagra került a hangsúly, sőt ez a

For - ró só - haj - tá - sok

-féle «prozódia» állandósult a korszak verstanilag isko-

lázott, németes műveltségű komponistáinak dalaiban. A szerzők e csoportját, illetőleg típusát gyűjtőnévvel *városinak* nevezem, mivel többnyire a fővárosban, egy-egy folyóirat körül csoportosultak s munkáik megjelentek nyomtatásban is. Dalaik a folyóiratok révén széles körben terjedtek el; elterjedt velük együtt ez az új, de annál kínosabb «prozódia» is, és ezzel egy olyan dalirodalomnak vetették meg alapját, melynek végső nyulványai dal- és operaszöveg fordításainkban még ma is kísértének.

Az énekelt jövevényverseknek ebben az ágában tehát nem sikerült a probléma megoldásáig eljutni, s a városi típus, bár hosszas agónia után, kimúlófélben van.

Lássuk már most, hogy a naiv magyar ritmusérzék miféle versnek fogta fel e jövevényformákat s milyen ritmusú dallamokat alakított felettük. Horváth János, a kérdés legalaposabb ismerője, az első pontra megadta a feleletet: «A naiv magyar ritmusérzék, ahol csak a szótagszám és szómegoszlás alkalmat ad rá, magyar ütemrendszerre játsza át a jövevényt.»² Az ő tételét igazolják a jambusdallamok terén végzett újabb kutatások. A népi dallamszerzők, kiket az előző csoporttal szemben *vidékieknek* nevezhetünk, ahol csak a vers alkalmat adott rá, magyar ritmusú dallamot illesztettek a jambusszöveg fölé. Az ilyen sorok ritmusa, mint: *Születni és tanulni*, *Szeretni és kiműlni*, vagy *Mi zaj siet, mi nép tolong* a tanulatlan magyar olvasó előtt nem volt kétséges, észre sem vette jambusritmusát, hanem csakis $4/3$, illetve $4/4$ tagozódású magyar ritmusa csengett a fülébe. Ez utóbbi ritmus azonban leggyakrabban a véletlen eredménye volt s csak igen ritkán vonult végig az egész versen.

Itt volt tehát a vidékiek főproblémája: milyen dallamritmust illesszenek az ütemezetlen, magyar ritmusra átjátszhatatlan jambusversek fölé. Kéziratos énekeskönyvekben a legkülönbözőbb megoldásokkal találkozunk. Gyakori eset, hogy idegen énekek dallamait, gazdag szárnyalású áriákat kényszerítenek nem ütemezhető szövegekhez, melyekkel csak sok kényszerű melizma árán párosíthatók össze. Ilyen például egy ismeretlen szerző dallama Csokonai *A magányossághoz* című versére. Másutt táncritmusok igájába törik a merev szöveget. Garay *Hunyady László*jára verbunkos-ritmusú dallamot írt a névtelen szerző. De találunk komolyabb kísérleteket is, melyek közt első helyet foglal el a *Forró sóhajtások* fentebb közölt második, sárospataki dallama. Ez a dallam a vidékiek probléma-megoldásainak csúcspontját jelenti, amennyiben a legszabálytalanabb (2, 4, 3) tagolású sor felett tudott mintaszerű dallamritmust alkotni. El kell képzelnünk ezt a pataki diákot (valószínű szerzőjét a dallamnak), amint reménytelen küzdelmet folytat ezekkel a formátlan sorokkal, hogy megérthessük az eredmény jelentőségét. Küzdenie kellett, tördelni s mérlegelni ez egyenlőtlen szavakat, míg eljutott ahhoz a termékeny, eredményhozó gondolathoz, hogy versritmus és dallamritmus: két különböző dolog, s a dallamnak nem az a feladata, hogy szolgailag kövesse a szöveg kevés változatosságú ritmusát, hanem, hogy (a prozódia törvényeit tiszteletben tartva) zenei elvű, változatos dallamritmust hozzon létre.

E sárospataki Csokonai-dallam sorkezdő négyes melizmájával, melyre szimmetrikusan felel a sorvégi hármas, első érvényes megoldása a magyar jambusdallamok kérdésének, a két dal együtt pedig értékes példa zenetörténetünk egyik legérdekesebb fejezetének forrongó világából.

KERÉNYI GYÖRGY.

² *Magyar ritmus, jövevény versidom* 1922. 44. 1.

VAJDA PÉTER ISMERETLEN LEVELEI.

A békési ev. esperesség levéltára Vajda Péternek négy eredeti levélét őrzi. Ezen leveleket eddig tudtommal senki sem használta fel, Széchy Károly sem, mindössze én tettem említést róluk az Evangélikusok Lapjának 1924. évf.-ban írott cikkemben. A levelek az eredetiek, a pecsét is rajtuk van. A másolat hű az utolsó vonásig — a legapróbb helyesírásbeli következetlenségig. A két első levél címzettje, Boczkó Dániel, akkor a békési esperesség felügyelője volt.

1.

Pest. Septemb. 20. 1842.

Tekintetes ur!

Örömmre szolgált, két levelet is kapnom a Tekint. urtól, melyekből megértém, hogy a szarvasi hely készen várakozik reám s kegyetek akármikor s minél előbb készek engem barátságos körökbe fogadni. Előbbi levemben fejtegetém már, miokbul nem jelenhetek meg azonnal. . helyén lesz talán azon okokat itten ismétlni. Philosophiai cursust ez évben lehetlen volt kezdeni, mert mire megegyezénk, az oskolai év elkezdődött s nekünk aligha jutott volna immár tanítvány. De ha ezen külső ok nem állana is, van benső ok, mely a dolog halasztását parancsolja, az előre készülés tudni illik, mely körül véleményemet bátor vagyok kegyednek előadni. — Hogy az ember tetteire némi bizonyossággal ítélhessünk, szükséges ismerünk [hajlamát és körülményeit. Az én hajlamom egészen a tudományok körül központosúl s belső ösztönömnél fogva bizonyosan oda menedek, hol hajlamom kielégítésére legjobb alkalom mutatkozik. Ez okbul gondolá Székács barátom, hogy Pestet semmi áron nem hagyandom el. Azonban pesti állásom, bár jól jövedelmez is, csekélységekkel bibelődésre kinszerít, míg kegyeteknél, kilátásom van, a tudományoknak élhetni, és pedig élhetni úgy, hogy azokat élő keblekbe öntsem, virágozandókat, gyümölcsözőndöket. Attól függ tehát az egész. . választhatok e ki olly tudományokat, melyekben munkálkodni méltó s érdemes.

Gyermekeket oktatni szép, hasznos s érdemmel járó dolog; sok jónak vethetni meg alapját s irányt adhatni az egész embernek, egy egész nemzedéknek. Azonban én az elemeket nem szeretném tanftani. Azon mezőt ohajtom, hol csak az izzadóra vár pályadíj, hol magamnak is munkába kerüljön a haladás. Ifjakat akarnék tehát tanítani, kik a tudományok mélyébe be pillantani, bebocsátkozni ügyesek. Munkásságom körül e szerint leginkább a legfelső osztályt kérném ki s ottan a természeti s philosophiai tudományokat választanám. De ez ismét olly mező, melyre gondatlanúl berohanni, annyi mint megveretni, — megveretni ha nem a közvélemény által is, mely kevés jót ismervén, engedékeny, de saját meggyőződés szerint. Ennél fogva szükséges az előkészület. . melyre egy év nem csak nem sok, de majdnem kevés, s nekem igen munkásnak kell lennem, hogy jövő évben úgy léphessek föl, mint akarok s mint belsőleg kötelességemnek tartom.

A tudomány *otium*-ot kíván. . ha én most le megyek Szarvasra, elfoglaltatom olly tanítványok által, melyek jövő évben kiesnek kezeim közül, tehát az idén is új mezőn kell izzadnom, esztendőre is. Ellenben szándékom, az év folytában kidolgozni a választandó tudományokat a tudományok mos-

tani álláspontja szerint, saját szempontokból indulya ki, a haladás és emberiség szellemét öntve beléjük, úgy hogy kézi könyveim legyenek mikorra helyemet elfoglalom, s kegyetek közötti föladásom legyen: tanítványaim sajátjává tenni, mi az enyém — s haladni a tudománnyal.

Ezekből látja Tekintetes Ur, hogy további s többszöri értekezésre lesz szükségünk, mellynek könnyebbítése végett hajlandó vagyok jövő October hónapban lerándulni Szarvasra, honnan tiszteletemet remélem tehetni, mind Tekint. uraságodnál, mind több értelmes és az ügybe befolyó uraknál. — Ugyan ezeket szeretném sőt kellene megírnom Tiszt. Kristófy Sámuel főesperes urnak.. azonban az írást másorra tartva föl magamnak, kérem kegyedet, méltóztassék őt (talán levelem kíséretében) tudósítani.. engem pedig egy becses válasszal szerencsésíteni, melyből megtudjam, hol és miképen találkozhatom kegyeddal, ha nem sokára látogatást teszek Szarvason.

Magamat ajálva maradok

A Tekintetes Ur

kész szolgája

Vajda Péter.

U. I. Válaszom elkészésének részint itthon nem létem, részint újabban sok foglalatosságom volt oka, miért bocsánatot kérek,

Tekintetes Boczkó Dániel telj. czimz. urnak, Orosházán.

2.

Pest Februar. 3. 1843.

Tekintetes Ur,

igen tisztelt uram!

Miután Tekintetes Uraságod válaszábul megértém, hogy a nagytiszteletű esperesség kész e folyó 1843-ki septemberig várakozni, midőn aztán én professori pályámat Szarvason megkezdendem: a dolog egészen tisztába jött és én magamat Uraságotok emberének tartottam. Tessék tehát Tek. uraságodnak az esperesség előtt kinyilatkoztatni, hogy a kínált helyet elfogadtam, sőt Molitorisz és Benka professorokkal a tanítandókra nézve is megegyeztem, előkészületeket teszek s ha isten akarja mind a tudományok javára mind Uraságaitok megelégedésére munkálkodandom. Mint hallom május elején esperességi gyűlés lesz, ezen jelen kívánnék lenni, hogy a szükségességre nézve rendelkezessünk, sőt mivel pályám megkezdése után, főleg első évben, végtelen munka lesz vállaimon, czélszerű lenne talám a beigtatást is májusban megtartani. — Méltóztassék Tns urnak rendelkezni. — Vagyok

Tens Uraságod

kész szolgája

Vajda Péter.

Tekintetes Boczkó Dániel stb. stb. urnak, Békés Csaba.

3.

Pest. Nyárhó 1. 1843.

Nagytiszteletű esperesség!

A sors úgy akará hogy Dr. Taubner Károl helyét pótoljam a szónoklati osztályban, és ez azon zavart hozó határozatunkban, hogy Pesten ezen tanítói szék megürülvén én is a folyamodók közé jussak. A dolognak hamar-

jában el kell döntetnie, addig bátor vagyok a nagytiszteletű esperességet megkérni: szíveskedjék türelemmel lenni, — én a válasz után azonnal tudósítást küldendek a nagytiszteletű esperességhez, annak eredményéről tudósítást adandó. Ha én választanám meg pesti tanítónak, megköszönendém a nagytiszteletű esperesség bennem helyezett bizodalját, ellenkező esetben szavamat beváltom és szeptemberrel elkezdem az oktatást. Hogy a beigtatásra nem jelentem meg, hivatalomon kívül azon oka is volt, hogy nem kaptam semmi némű tudósítást a nagytiszteletű esperesség ebéli határozatáról, különben siettem volna levélben kimenteni magamat, s előadni az akadályokat.

Magamat a nagytiszteletű esperesség tapasztalt kegyébe ajálván maradok

A nagytiszteletű esperesség

kész szolgálója

Vajda Péter.

Tudósítás a békésmegyei nagytiszteletű evang esperességhez.

4.

Nagytiszteletű Esperes Ur!

Bátor vagyok tiszteletességét tudósítani, hogy Pesten dolgaim rendezésével foglalatoskodom, és September első hete közben megérkezni remélek Szarvasra, hivatalomat megkezdendő. Ha némi beigtatási ceremonia szükséges, azt kérem későbbben a legalkalmasabb időben tartani, mellyben én annyi részt veendek, hogy székfoglaló beszédet olvasandok elő, — ebben elveimet fejtegetendő. Remélem a vásári idő elő fog abban segíteni, hogy könnyen leszállíthassak mindent.

Többire magamat ajálva maradok

Nagytiszteletű esperes ur

Pest. August. 22. 1843.

kész szolgálója,

Vajda Péter.

Nagytiszteletű Tudós Kristóffi Sámuel Esperes Urnak

Tóth Komlós f.

Nagy Lak.

Közl: NEUMANN JENŐ.

ÉNEK KÖLCSEYNEK KÖVETI ÁLLÁSÁRÓL TÖRTÉNT LEMONDÁSÁRÓL.

A győri Ének- és Zeneegylet kéziratai között másolatban találtam e Kölcseynek követségéről való lemondása alkalmára szerzett éneket, mely — a leíró megjegyzése szerint — «az 1832—6. pozsonyi országgyűlési ifjuság dala» s melyet azon alkalommal énekelt, amidőn Szatmár megye közönsége a bécsi udvari Cancellaria korteskedése és vesztegetése folytán szabadszellemtű utasításait megváltoztatta, amiért azután követe Kölcsey Ferencz, az ország egyik legkitünőbb vezérférfia követi-állásáról lemondott.» A másolat alatt ott áll a közlő neve is: Kiss Sándor (? az írás kissé olvashatatlan.)

Az ének magán viseli kora költészetének, de különösen P. Horváth Ádámnak és a népdaloknak hatását. Hangja a győri csatát megelőző hazafias és történeti ízű énekeké.

Teljes szövege így szól:

Bécs várostól, nyugotról keletre
 Hidegen fuj a szél,
 Bánatot hoz a magyar nemzetre,
 Mert szárnyán felhő-kél; —
 Bécs városa! hinné e valaki?
 Érted be sok magyar vér omla ki!!

Duna! Duna! hazánknak szivere
 De sokszor megáradt;
 Míg a magyar ellenséget vere
 S csatákban kifáradt!!
 Duna! Duna! de sok magyar vére
 Hullott egykor partjaid szélére!!

Duna, vized miért oly keserű
 Medred miért van tele?
 «Mert Pozsonynál sok keserű könnyű
 Hullott abba bele:
 Melyet a hon nagyjai pergettek,
 Hogy Kölceseink nem marad követnek!!

Pest alá viszem a könnyeket
 Leviszem Belgrádnak!
 Hadd áztassák azon vitézeket,
 Kik ott elhullának!!
 Vér folyt bennem hajdan, most könnyű pereg.
 A bús magyar mindig csak kesereg.»

Hogy milyen dallamra énekelték, nem maradt fenn.

PITROFF PÁL.

RHÉDEINÉ GYÁSZJELENTÉSE.

Rhédeiné felett két szónok is beszélt. Halotti prédikációt Földvári József, egyik debreceni lelkipásztor mondott, halotti beszédet pedig Budai Ézsaiás, a debreceni ref. kollégium egyik professzora. Mindkettő munkája Nagyváradon 1804-ben jelent meg. (Megvan a sárospataki főisk. könyvtárában SS. 69.) Budai jelzi azt is, hogy a nagyvárad *ref. templomban* mondta el beszédjét s ugyancsak ő írt örömverset egybekelésükre. (Bécsi M. Muzsa 1787.) Csokonain kívül még más két költő is zengett halotti verset, de nem a temetés helyén olvastatott fel a két költemény. Az egyiknek szerzője Hatvani István. Címe: Néhai Méltóságos Kohányi Kátsándi Theresia... halálán lévő érzései Hatvani Istvánnak. A másiké: Méltóságos... halálára Hécei Gábor négy esztend. Debreczeni Tógás Deák által iratott versek. Mindkettő Nagyváradon, 1804-ben Gottlibnál jelent meg. Hogy egyiket sem lehet *A lélek halhatatlanságával* együtt említeni, azt fölösleges mondani. Az első 78 verspár magyar mértékben,

a másik 12 négysoros szak. Az előbbi azért érdekes, mert hozzá van ragasztva a Rhédeiné gyászjelentése is, ami sok homályos kérdésre derít fényt. Ime:

Néhai Méltóságos Kohányi Kátsándy Therésia Aszszony Császári és Királyi Arany Kultsos, Kis Rhédei Rhédei Lajos Úr 17 Esztendeig és 8 Hónapig volt kedves Házastársa, e folyó Aprilis 6-dik Napján, reggeli 6 órakor, életének 40-ik Esztendejében, az élők között lenni megszűnt. — Kinek is az a része, mely az elenyésztés kedvetlen Törvénye alá van vetve, minekelötte a' Város alatt lévő (Theresiens Ruhe, vagy is Therésia nyugalma nevű) és a' Meghólnak emlékezetére általam építettet Temető-Bóltban bététetődnek, e' folyó Hónap 15-ik Napján, fog az ő érdemlett jó emlékezetére a' Reformátusok Templomában halotti tisztelet tartatni. Mely végső tisztesség tételen való megjelenésre, minden Rendben és Karban helyeztettek alázatosan meghívattatnak és kérettetnek.

E gyászjelentés szerint is a szertartás a templomban volt s nem az udvaron, mint Haraszti állítja. (304 l.) A haláleset dátuma is bizonyossá lett. Érdekes az is, hogy míg a Csokonai-kiadásunk II. 334. lapján lévő halotti versből két sor olvasható az *Erbia* c. regényben (1879: 84), addig a remekbe készült *Lélek halhatatlanságából* alig találunk idézetet a halotti búcsúztatók nagy tömegében. Mindössze a Dobrosy-Cranz *Grönland históriájába* (1811) van a III. rész vége előbeszédül beiktatva.

GULYÁS JÓZSEF.

A MARKALF KORÁHOZ.

A *Salamon és Markalf* c. históriának legrégebb nyoma irodalmunkban 1577-be vezet vissza. (L. IK. 1925: 126 l.) Van azonban adatunk arra, hogy már jóval korábban ismerték nálunk is. Tinódi a *Sokféle részegesekről* c. versében egy helyen így szól: «Ha meglátod, mint Markalfot, bolondoskodik.» (RMKT. III. 266. 108. s.) E vers 1548-ból való. E sorhoz Szilády a jegyzetek közt semmi észrevételt nem fűz.

GULYÁS JÓZSEF.

TOLDY FERENC LEVELE ÁNYOS PÁL ÉLETRAJZA ÜGYÉBEN.

Az alább olvasható levelet Toldy Ányos Pál öccséhez, Ányos Ignác veszprémi főszolgabíróhoz írta, életrajzi adatokat kérve tőle öccséről. Toldy nem kapott kérésére olyan választ, amely kielégítette volna; tervéről, Ányos verseinek új kiadásáról lemondott s még életrajzát sem írta meg bővebben. (Röviden: *M. költők élete*, I. [1870] 181—184 l.) Az sem lehetetlen, hogy Ányos Ignác egyáltalán nem felelt a levélre — legalább Toldy Ányos életrajzában (id. h. 183) utal arra, hogy dolgozata minden adatát Batsányi Ányos-életrajzából (*Ányos Pál munkái*, 1798, előtt) vette.

A levél eredetijét boldogult Ányos István barátomtól kaptam volt.

Tekintetes Nemes és Nemzetes
Táblabíró Úr!

Azon buzgó szándéktól ösztönöztetvén, hogy boldog emlékezetű Ányos Pálnak, nemzetünk' egyik jelesebb költőjének, emlékezetét újra felébreszsem, eltökéltem régen elfogyott 's keresett munkájit nyomtatásba adni, hogy ismét mintegy újra felviruljon közöttünk. Ezen elhatározásom miatt nem tartóztathatom magamat a' Tek. Úrhoz, mint Pál' nemes lelkű testvéréhez. több rendbéli kérésekkel folyamodni. Noha nem vagyok szerencsés a' Tek. Urat személyesen ismerni, mindazáltal nem kételkedem hogy szabadságomat, melyet ezennel veszek magamnak, jóra fogja magyarázni, mivel a' köz hír szerint minden hazafiui nemes virtusokat bír: 's épen azért ezen ügyeketét kedvezve fogja nézni. 'S valóban, mind háládatlanság volna az édes költő iránt: az ő munkájit az új generációval szíjte elfelejtetni — mind kárvallás a' publicumra nézve, mert már 18 esztendőtl fogva ritkasága miatt bírásához nem juthat. Mivel pedig senki, a' mint látszik, még nem készül ezt a' közönséges kívánságot teljesíteni, több tudományos igyekezeteim után magamra akarom azt vállalni. 'S erre ezennel óhajtvá óhajtom a' Tek. Úrnak javallását, kedvezését! Sőt azon alázatos kéréssel is jövök elejbe hogy, ha talán akár-mely apró 's nevezetlennék látszó írásait bírná, engemet nemes bizodalmaára érdemesítsen, 's azon maradványokat (:ha eredetiben nem, tehát költségre lett cópiában:) Pestre Fűskúti Landerer Lajos' typographiájába az én nevem alatt küldeni kegyesen méltóztassék. 'S mivel egy érdeklő életírást is óhajtanék boldogult poetánk' új dicsőítésére írni melléje, minden legsilányabb levelesckéjinek is, characteristicája miatt, nagy hasznát vehetném — 's ezért illynemű segedelmekért is esedezem: mivel pedig illy levelekben csupa familiai dolgok is lehetnek elszórva, ezeknek kihagyásával (a' Tek. Úr bölcs belátása szerént) kérem azokat lecopiáltatni: mellyeket a' használás után a' T. Úr' kívánatjára ismét vissza szolgáltatok. Kérvém pedig, az idő 'szüke miatt ezennel póstalevélben küldeni, mivel a' könyvnek Pesti Józsefi vásárra késznek kell lenni. Mint örvidenék ha szerencsém volna, nem csak ebbéli kéréseimet betölteknek látni, hanem önmagától is Tek. Táblabíró Úrtól dátumokat kapni, mint p. o.: kik valának szüléji, kik az ő közelebb vagy nevezetesebb rokonjai, mi a' praedicátuma, mire volt ő szüléjítől szánva, maga kedve volt e az egyházi rend, talán némelly apró anekdotokat is gyermekségéből vagy később korából is. Mind ezek, mind az ő levelei mellyeket édes-atyjafainak írt, sok világosságot terjesztenének az ő életére. Ismeretes levén én a' legtöbb idevaló tudósokkal szabad Tek. Úr' bizodalma't reményleni; s' e' reménynek minél elébb való teljesítését várván magamat ajánlom, ki minden tisztelettel vagyok

a' Tek. Nemes Táblabíró Urnak

Pesten, Februárius' 17. 1824.

alázatos szolgálja
Sédel Ferenc.

Közli: CSÁSZÁR ELEMÉR.